

Юлія Павленко,

доцент кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін
та методик їх викладання Полтавського
національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка

МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Оволодіння професійно-педагогічною діяльністю проходить в особливих умовах сучасного етапу розвитку освіти в Україні. Ефективність упровадження реформи загальної середньої освіти «Нова українська школа» передусім визначається вирішенням питань підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Сучасний випускник вищого педагогічного навчального закладу повинен бути готовим до реалізації нового Державного стандарту початкової освіти й у найближчому майбутньому стати провідниками нових освітніх ідей на засадах людиноцентризму, педагогіки партнерства тощо. Сучасний вчитель повинен не тільки досконало володіти теорією і методикою окремої дисципліни, а й бути всебічно розвиненою особистістю, одержати ґрунтовну підготовку з різних аспектів педагогічної діяльності, бути людиною культури і вселюдських цінностей. Усе це вимагає суттєвого перегляду не лише змісту професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, оновлення методик викладання фахових дисциплін, а й використання особливого освітнього простору. Так, музейне середовище наповнене глибоким ціннісним змістом заслуговує на широке застосування в освітній практиці.

Уведення музейно-педагогічної складової у структуру професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи забезпечить можливість духовного самовдосконалення, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності суспільства.

Ідею розвитку музейної культури в майбутніх учителів, долучення їх до засвоєння музейних знань, висунули і обґрунтовують вчені, котрі працюють у галузі теорії і методики професійно-педагогічної освіти (А. Бойко, О. Караманов, Н. Карапузова, Н. Пусепліна, В. Снагощенко й інші вчені), а також музейної педагогіки (Т. Белофастова, О. Герасименко, Л. Данилова, І. Дубровська, Г. Ломунова, Ю. Омельченко, І. Самсакова, Б. Столяров, М. Юхневич та інші автори). На їхню думку, і ми цілком з нею погоджуємося, участь студентів у музейно-педагогічній діяльності дозволить у майбутньому більш повно реалізувати соціальні функції сучасного вчителя (виховну, освітню, культурно-гуманістичну тощо).

Задум підготовки вчителя до музейно-педагогічного процесу, за Б. Столяровим та М. Юхневич, спирається на такі положення: учитель може збільшити кількість учнів, котрі придуть до музею; він має можливість зробити музей засобом поповнення знань, які формуються у школі, при цьому ознайомлення дітей з музейними колекціями буде ефективнішим, якщо його здійснюватиме вчитель (а не музейний працівник), адже він здобув ґрунтовну професійно-педагогічну підготовку й краще обізнаний з рівнем знань та колом інтересів своїх учнів [3, 117; 4].

Дослідження О. Караманова, Ю. Павленко, Н. Пусепліної, В. Снагощенко підтвердили, що музейна педагогіка репрезентує один із перспективних напрямів сучасної педагогіки вищої школи. Участь студентів у музейно-педагогічній діяльності під час навчання в університеті сприяє розширенню кругозору, поповненню і поглибленню знань, розвитку навичок педагогічного мислення. Музейне середовище, музейні предмети й специфічний музейно-педагогічний інструментарій (форми, методи і прийоми роботи з музейною аудиторією) позитивно впливають на професійне самовизначення, самовиховання, саморозвиток, духовне збагачення, сприяє розкриттю особистісного потенціалу студентів і розширенню творчого простору викладачів.

Як слушно зауважують Л. Данилова, Т. Коцубей, С. Скидан, В. Тригубенко, поряд з визначеною специфічністю музейної діяльності, її правомірно визнати, «сферою набуття практичних навичок педагогічної праці» [1], адже вона багато в чому споріднена з педагогічною діяльністю й участь студентів у функціонуванні музеїв забезпечує набуття ними професійних знань, умінь і навичок. У процесі створення музею, комплектування, наукового вивчення, обліку і збереження музейних фондів, розробки експозиції, участі в пошукових експедиціях, роботи з музейною аудиторією майбутні вчителі здійснюють прогностичні й моделювальні, проектувальні й конструктивні, організаторські, комунікативні й рефлексивні дії. Лише при підготовці й проведенні екскурсії студентів необхідно визначити педагогічну мету, спланувати послідовність викладу інформації, спроектувати використання активізуючих методів і прийомів, дібрати виразні опорні сигнали, урахувати індивідуальні й вікові особливості музейної аудиторії, практично продемонструвати свої педагогічні уміння, проаналізувати результат своєї роботи відповідно початковому замислу, виявити причини успіхів і невдач тощо.

Повідомлення, розміщені на офіційних сайтах багатьох українських і зарубіжних педагогічних університетів, публікації з досвіду роботи викладачів вищої педагогічної школи, свідчать про те, що музеї досить активно використовуються у роботі зі студентами. На їхній базі працюють проблемні наукові групи, читаються навчальні дисципліни, організовуються пошукові експедиції й інші види екскурсійно-

просвітницької роботи, що сприяє розширенню компетентності майбутніх педагогів у різних галузях науки і мистецтва, готує їх до ознайомлення дітей з основами знань про світ тощо.

Музеї навчального закладу, безумовно, є основою музейно-педагогічної діяльності в університеті. Та не менш важливим є залучення майбутніх учителів у середовище самостійних музейних закладів та шкільних музеїв. Широке коло напрямків спеціалізації майбутніх педагогів-печатківців і змістова різноманітність дисциплін потребує організацію екскурсій не лише до педагогічних, а й історичних, природничо-наукових, мистецтвознавчих, техніко-економічних, комплексних музеїв. Так, наприклад, студенти Полтавського педуніверситету – постійна аудиторія Полтавського Краєзнавчого музею (надає майбутнім учителям знання про історію, природу, мистецтво рідного краю), музею історії Полтавської битви (унікальна джерельна база для студентів в ознайомленні з історичними реліквіями, документами, пам'ятниками і пам'ятними місцями легендарної баталії), літературно-меморіальних музеїв міста В. Г. Короленка, І. П. Котляревського, Панаса Мирного (тут майбутні педагоги ознайомлюються з життєвим і творчим шляхом відомих письменників-земляків на основі непідробних історичних пам'яток). Знання здобуті у процесі музейних екскурсій й інших видів музейної комунікації, безперечно, стануть у нагоді для реалізації краєзнавчого принципу в школі, у викладанні різних шкільних предметів та у виховній роботі.

У структурі професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема й початкової школи, ми виділили п'ять напрямів уведення музейної складової у навчально-виховний процес професійної підготовки, а саме:

1. Навчальна робота (виконання студентами завдань із опрацювання музейних колекцій у ході аудиторних занять, самостійної роботи, практики; використання викладачами музейної експозиції (окремих музейних предметів) як засобів наочності при викладанні фахових дисциплін тощо).

2. Наукова робота (виконання науково-дослідницьких завдань на матеріалах музеїв; підбір матеріалу для рефератів, курсових, дипломних робіт, статей, доповідей у фондах музеїв та в ході пошукових експедицій; участь у наукових конференціях, студентських гуртках, що працюють при музеях, тощо).

3. Виховна робота (проведення заходів виховного спрямування в музейному середовищі з метою професійно-психологічного, патріотичного, етичного, естетичного, морального, духовного, екологічного, національного виховання студентів).

4. Музейна робота (співробітництво з музеями вищого педагогічного навчального закладу, що передбачає участь студентів у підготовці до створення нового музею, науково-фондовій, експозиційній, виставковій роботі та роботі з музейною аудиторією).

5. Спецпідготовка до використання музеїв у школі (проведення спеціального курсу, що забезпечить цілеспрямоване формування музейно-педагогічної компетентності).

Як бачимо, використання музеїв здійснюється у контексті змісту основних видів діяльності у вищій школі та враховує специфіку музейної роботи. Слід також підкреслити, що реалізація музейно-педагогічної складової у структурі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи повинна відбуватися у процесі викладання різних предметів, а також вимагає уведення у навчальний план спеціальної навчальної дисципліни, як наприклад «Музейна педагогіка», що в ПНПУ імені В.Г. Короленка буде викладатися з 2017/2018 н.р. як дисципліна вільного вибору [2]. Мета дисципліни полягає в тому, щоб ознайомити студентів із музейною педагогікою як педагогічною наукою, допомогти їм усвідомити важливість музейного впливу на гармонійний розвиток дитини; розкрити теоретико-методичні засади музейно-педагогічної діяльності педагога школи та шкільного музейництва; висвітлити музейно-екскурсійні можливості рідного міста.

Отже, використання музейного потенціалу у структурі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є запорукою істотного розширення соціальних функцій сучасного вчителя, істотно збагачує зміст практичного досвіду студентів, а також сприяє реалізації принципу зв'язку професійної підготовки зі шкільною практикою.

Список використаних джерел

1. Педагогічний музей України: Сто років / Л. Данилова, Т. Коцубей, С. Скидан, В. Тригубенко // Освіта. – 2003. – № 32. – 8 с.

2. Перелік вибіркових навчальних дисциплін, пропонованих студентам психолого-педагогічного факультету [Електронний ресурс] / Сайт Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка : (Психолого-педагогічний факультет : На допомогу студенту : дисципліни вільного вибору). – Режим доступу : <http://ped.pnpu.edu.ua/dvv.php>.

3. Столяров Б. А. Музейная педагогика. История, теория, практика : учеб. пособие / Б. А. Столяров. – М. : Высшая школа, 2004. – 216 с. – (Образование через искусство).

4. Юхневич М. Ю. Я поведу тебя в музей : учеб. пособие по музейной педагогике / М. Ю. Юхневич / М-во культуры РФ. Рос. ин.-т культурологи. – М. : Б. и., 2001. – 224 с.